

УДК 801'612:811.111

ТЕМПОРАЛЬНА СПЕЦИФІКА МАСМЕДІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ У ГЕНДЕРНОМУ АСПЕКТІ

Власік Н.В.

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов, м. Горлівка, Україна

Стаття присвячена дослідженню темпоральної специфіки масмедіального дискурсу «прогноз погоди» з урахуванням гендерної дихотомії. Виявлено варіативність часових параметрів при актуальному членуванні дискурсу представникам двох макросоціальних груп. Подано статистичні показники за результатами перцептивного та акустичного видів аналізу.

Ключові слова: *гендерна дихотомія, часовий механізм, темп, швидкість.*

Зорієнтованість сучасної лінгвістики на дослідження комунікаційної поведінки мовців обумовлює пошук механізмів варіювання мови під впливом соціального контексту. Головними векторами соціолінгвістичних досліджень залишаються проблеми мовної ситуації, мовного колективу, соціальної диференціації мов залежно від різноманітності соціальних шарів (стратифікаційна) і соціальних ситуацій (ситуативна) [13]. Ситуативна варіативність, зокрема, пов'язана зі стилістичною диференціацією мови і включає поняття сфери суспільної діяльності (освіта, суспільно-політична діяльність, масова комунікація) та детермінує виконання мовцем певної соціальної ролі. Поняття соціальної ролі включає статус мовця, що поєднує в собі соціальні та індивідуальні характеристики особистості того, хто говорить: належність до певного класу чи прошарку, рід занять чи професія, освіта, вік і гендер. Відповідно до цього протиставлення чоловічого та жіночого мовлення обумовлюється реалізаціями мовної системи представниками різної статі. Комплексний підхід щодо функціонування мови враховує як лінгвістичні, так і надлінгвістичні аспекти мовленнєвої діяльності індивіда, тобто орієнтується на особливості формування «індивідуального мовного варіанту». Серед різноманітних факторів надлінгвістичного характеру, що зумовлюють специфіку мовленнєвого коду комуніканта, одне з провідних місць посідає фізіологічний та психічний фактор диференціації за статевим цензом, тобто гендерні особливості [10].

Слід зазначити, що будь-яке висловлення розглядається як комплексна мовленнєва одиниця, що включає фізіологічну, психологічну й інтелектуальну активність адресанта та як соціолінгвістичний продукт віддзеркалює поєднання його індивідуальних, соціальних ознак із ситуативними, каузальними, соціальними та іншими ознаками акту комунікації в цілому [12, с. 264]. Таким чином, особистісно-соціальні особливості мовців жіночої та чоловічої статі є значущими у сенсі визначення манери спілкування, специфіки композиційного оформлення

дискурсу та комплексу засобів, за допомогою яких «створюється конфігураційна динаміка репрезентації комунікативної події» [15, с. 154].

Розвідки щодо формування гендерних стереотипів у масово-інформаційному, новинному, публіцистичному дискурсах, у кроскультурних, етно- та лінгвокультурологічних дослідженнях репрезентовані у гендерній лінгвістиці [1; 3; 4; 9].

На сьогодні мова йде не про те, яка стать домінує у мовленні, а про те, які засоби її вираження є в мові, у якому прагматичному та комунікативному контексті відбувається вербалізація гендерного стереотипу, обумовленого над- та інтерлінгвістичними факторами [4]. Слід зазначити, що специфіка просодичної реалізації дискурсу різних жанрових характеристик привертає увагу як вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, але багато питань, пов'язаних з гендерною роллю комуніканта щодо формування просодичної партитури дискурсу залишаються відкритими. На нашу думку, представники двох макросоціальних груп володіють особливим інвентарем фонетичних (супрасегментних) засобів для здійснення комунікативного наміру.

Мета. У межах цієї статті представлено певні розвідки щодо часового механізму реалізації гендерного стереотипу дискурсу.

Судячи з усього, просодичне аранжування дискурсу засобів масової інформації (ЗМІ) обумовлено специфікою мовленнєвої діяльності, що відбувається в межах масмедіального простору. Реалізація інтенції мовця, вирішення завдання адекватного донесення інформації до реципієнта ускладнюється специфічною формою комунікативної взаємодії між адресантом та адресатом, оскільки в ній активний зв'язок відправника інформації із співбесідником (аудиторією) носить односторонній характер. Вербальне забезпечення комунікативного задуму тісно пов'язане з їх цільовою установкою: використовуючи канали комунікативного зв'язку, не лише донести (по можливості без втрат) інформацію до максимально широкої аудиторії, але й, створюючи на потенційного адресата емоційне, психічне, ідеологічне враження, досягнути бажаного перлокутивного ефекту. Комунікація з боку адресата передбачає не лише декодування семантики мовних знаків, але й розкриття глибинних значень мовленнєвої події.

Слід зазначити, що ефективність декодування поданої інформації реципієнтом великою мірою залежить від цілісності контексту, що передбачає семантичну та смислову єдність тексту на його глибинному рівні, а зв'язність виявляється через забезпечення формально-структурної єдності завдяки встановленню взаємозв'язків компонентів поверхневої структури тексту [6, с. 49]. Комунікативна цілісність розглядається як ієрархія комунікативно-прагматичних програм [11], що знаходить своє відображення у діалектичному взаємозв'язку тенденцій надлишковості та економії [7].

Дискурс ЗМІ постає як чуйна динамічна система, що націлена на розгортання комунікативного задуму репрезентанта задля досягнення певного перлокутивного ефекту завдяки фатичним особливостям просодичних (супрасегментних) засобів мовної системи. Звукове мовлення характеризується певною динамікою просодичної виделенності своїх семантичних складових [7], оскільки будь-яка інформація інтерпретується в термінах значущості та надлишковості та передбачає відповідну

семантизацію інформаційно-сислового поля. Опис структури будь-якого об'єкту можливий після того, як проведено сегментацію образу, виділено основні (ключові) відрізки, визначено співвідношення між базовими і фоновими складовими дискурсу [12, с. 269]. Необхідність коректного смислового членування тексту, зокрема визначення темпоральних характеристик реалізації звукового сигналу, обумовлена принаймні двома факторами. З одного боку, разом з іншими просодичними підсистемами часовий комплекс корелює зі смисловим квантуванням, з іншого боку – регулює процес смислосприйняття запропонованої інформації. Таким чином, темпоральні характеристики сприяють розрізненню інформаційних квантів мовленнєвого континууму.

В межах цієї статті запропоновано результати наших спостережень щодо темпоральної специфіки масмедіального дискурсу «прогноз погоди» з урахуванням гендерної дихотомії.

Слід зазначити, що темп як часовий елемент є невід'ємною частиною комунікації та модифікується відповідно до виду комунікативної діяльності, умов її реалізації та цілеспрямування. Відносні темпоральні величини дозволяють в цілому визначити за диференційними ознаками комунікативні види висловлень і встановлювати певний структурно-семантичний зв'язок між ними у дискурсі [2]. Цікавим і ґрунтовним представляється функціональний підхід Л.К. Цеплітіса до розгляду темпу. Автор розрізняє темп як семантичний (інтелектуальний, емотивний, образотворчий засіб) і асемантичний. Інтелектуальні значення виявляються в уповільненні темпу при передачі найбільш важливого кванту інформації. Емотивні – відтворюють прискорення й уповільнення темпу під впливом певних емоцій і, нарешті, образотворчі значення семантичного темпу спостерігаються при імітації мовлення. Темп як асемантичний засіб може бути конститутивним, тобто обумовленим особливостями мовлення, ситуативним, залежним від елементів мовної ситуації і індивідуальним, до якого звук адресат і вважає для себе зручним, нормативним [14]. Пофразовий темп певною мірою обумовлює сприйняття глобального темпу дискурсу [8].

Часові характеристики передачі смислу виражаються за допомогою певного темпового оформлення, про що свідчать зміни тривалості синтагм, у зв'язку з чим ми вважаємо необхідним дослідити характеристики часової підсистеми англomовного дискурсу масової комунікації – «прогноз погоди», враховуючи специфіку делімітації мовленнєвого континууму гендерних реалізацій на перцептивному та акустичному рівнях.

Вслід за Ю.О. Дубовським, ми виокремлюємо наступну дискретизацію темпу, що передбачає дві міри уповільнення і прискорення в порівнянні з середнім темпом – лентіссимо (максимально повільний), ленто, модерато, алеґро, алеґріссимо (максимально швидкий) [8]. Результати наших спостережень показали, що існує певна варіативність модифікацій темпу серед синтагм з різним семантичним навантаженням. Уповільнення темпу відбувається на комунікативно та інформативно найбільш вагомих ділянках в чоловічих та жіночих презентаціях, що свідчить про семантичну і праґматичну зумовленість добору темпу у «прогнозі погоди». Так, домінувальним синтаґмам притаманний темп модерато (43%), на

другому місті – алегро (29%) та алегрисимо (28%) в жіночих презентаціях та в чоловічих – модерато (60%), алегро (20%), ленто (10%) та аллегрисимо (10%). Серед рецесивних синтагм превалюють синтагми з темпом аллегрисимо (64%), алегро (21%) в чоловічому, та модерато (38,5%), аллегрисимо (38,5%) і алегро (15%) в жіночому дискурсах. Таким чином, помітна певна варіативність у оформленні фраз у чоловічих та жіночих презентаціях. Контраст уповільнення та прискорення темпу більш помітно в чоловічому дискурсі, що сприяє чіткому формуванню комунікативних центрів задля адекватного сприйняття повідомлення та полегшення реципієнту виокремлення вагової та надлишкової інформації.

Наприклад:

MG

*A *lot of *clouds of Vic*toria / and / *South Au*stralia / *One or two

*showers coast *Southern and most *parts of *Western Au*stralia / but

*generally further *North on the *coast of Au*stralia it'll be / *fine and

*sunny through the *weekend /
-----*

(BBC World News, 2008)

У цьому прикладі на фоні темпу модерато (— —) та ленто (— — —) відбувається прискорення на четвертій та п'ятій синтагмах (алегрисимо ...), що пов'язане з презентацією інформації, яка вже відома адресанту, тому має надлишковий характер.

FG

*India's monsoon rains will bring some wet weather to the North East of

India and Bangladesh / over the next day or so / Also we could see some

pretty heavy downpours / through Northern Arica. As well there it is / on the

graphic system you can see as well some heavy rains from Mumbai further

South /
-----*

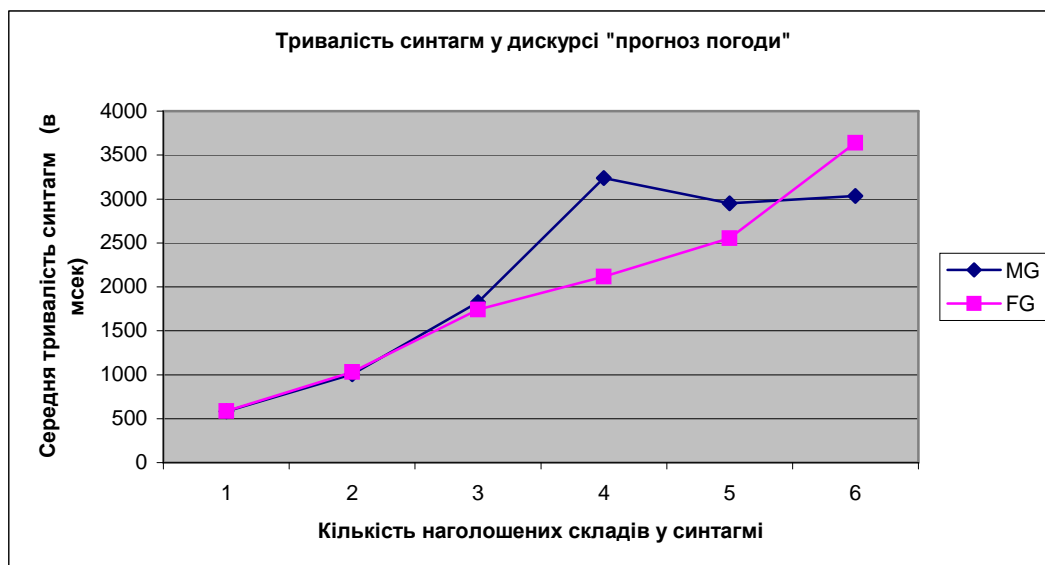
(BBC World News, 2008)

У жіночих презентаціях помітно чергування синтагм середнього темпу (модерато — —) з максимально швидким (алегрисимо), але уповільнення темпу на домінувальних синтагмах не завжди носить рекурентний характер, що сприяє зміщенню або злиттю інформаційних блоків, розмитості структурної організації дискурсу.

Розглядаючи темп як акустичне явище, його можна визначити як кількість складів, вимовлених за певну одиницю часу. Завдяки вимірюванню тривалості озвучених відрізків мовлення можна отримати данні стосовно швидкості артикуляції, Таким чином необхідно розрізняти абсолютний та загальний темп

мовлення. Абсолютний темп можна визначити як швидкість вимовлення складів в хвилину з вирахуванням перерв у звучанні, загальний темп – з врахуванням паузації. Враховуючи класифікацію Р. Ферманна, ми з'ясували акустичні показники п'яти різновидів темпу: лентіссимо – 1,7 складів/сек., ленто – 2,95 складів/сек., модерато – 4,2 складів/сек., алєгро – 5 складів/сек., алєгріссимо – 5,8 складів/сек. Наші спостереження щодо середньої швидкості жіночої презентації дискурсу дорівнює 5,8 складів/сек, а в чоловічому – 5,4 складів/сек., що дорівнює алєгріссимо та алєгро відповідно, що свідчить про більш прискорений темп мовлення жінок та повільний в чоловіків. Помітно певну варіативність щодо швидкості реалізації звукового сигналу у домінувальних та рецесивних синтагмах. Згідно наших розвідок, домінувальні синтагми вимовляються представниками жіночого гендеру зі швидкістю 5,2 складів/сек., а чоловічого – 4,8 складів/сек. Стосовно реалізації рецесивних синтагм, то в жіночому і в чоловічому представлені вони реалізуються зі швидкістю 5,9-6 складів/сек. Таким чином, як для жінок, так і для чоловіків характерне вповільнення темпу в домінувальних (рематичних) та прискорення у рецесивних (тематичних) частинах, що пов'язане з оцінкою мовцем важливості, актуальності повідомлення, тобто ступеня інформативності повідомлення, що є інваріантною ознакою.

Слід підкреслити, що темп великою мірою залежить від кількості наголошених складів, що є своєрідними «бітами» англійського ритму та перекроюють і перебудовують висловлення таким чином, що воно немовби прилаштовується під особливості людського сприйняття [5, с. 140]. Аналіз «прогнозу погоди» дозволив виявити певну закономірність між кількістю наголошених складів у синтагмі й показниками тривалості часу звучання для синтагм із відповідною акцентною будовою.

Розвідки, які представлені у діаграмі, показують, що тривалість синтагм з одним, двома, трьома наголошеними складами є схожою в чоловічих і жіночих репрезентаціях. Однак певні розбіжності з'являються при вимові синтагм, що нараховують чотири, п'ять, шість наголошених складів. Чоловіки прискорюють темп, тим самим зменшуючи тривалість таких синтагм. Слід зауважити, що такі синтагми у більшості випадків є рецесивними, тобто несуть надлишкову, не важливу для реципієнта інформацію. Дані щодо тривалості цих одиниць представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Співвідношення тривалості синтагм (мсек)

Тип синтагми	Кількість акцентованих складів у синтагмі						
		1	2	3	4	5	6
Домінувальні	MG	820	1375	2376	2600	–	–
	FG	635	1126	1800	2200	2700	3450
Рецесивні	MG	390	720	1460	3240	2950	3050
	FG	400	680	870	1480	2410	–

Аналіз значень абсолютної тривалості синтагм показав, що вони реалізуються в широкому діапазоні 390-3050 мсек в чоловічому представлені, 400-3240 – в жіночому, причому діапазон домінувальних синтагм перевищує діапазон рецесивних синтагм (у середньому 300-400 мсек). Пролонгація домінувальних синтагм в жіночому представлені свідчить про намагання дикторів даної статі більш детально представити нову інформацію, максимально її конкретизувати, що призводить до збільшення акцентного об'єму цих синтагм. Чоловічий раціоналізм, фактуальність знаходять своє відображення в більш коротких домінувальних синтагмах, концентрація лише на інформативних центрах, додаткова інформація, що сприяє більш адекватному сприйняттю та декодуванню інформації, подається в рецесивних синтагмах, збільшуючи їх акцентно-складовий склад.

Таким чином, наші спостереження над часовою підсистемою дискурсу у гендерному аспекті дають змогу дійти *висновків*, що гендер як вагомий соціолінгвістичний фактор обумовлює варіативність реалізації комунікативного задуму, що віддзеркалює специфіку темпоральної організації дискурсу, яка, як підсистема просодії, відіграє питому роль у забезпеченні адекватної реалізації мовлення різної стилістичної спрямованості.

Список літератури

1. Александрова Е.С. Гендерная маркированность англоязычного новостного текста (на материале современной британской прессы): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «германские языки» / Е.С. Александрова. – Волгоград, 2007. – 18 с.
2. Багмут А.І. Интонация как засіб мовної комунікації / А.І. Багмут, І.В. Борисюк, Г.П. Олійник. – К.: Наукова думка, 1980. – 244 с.
3. Банков А.С. Гендерный фактор в просодическом оформлении речи коммуникантов (экспериментально-фонетическое исследование на материале американского варианта английского языка): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «германские языки» / А.С. Банков. – Нижний Новгород, 2008. – 20 с.

4. Белова Т.М. Гендерная метафора как отражение культурного концепта «маскулинность» во французском языке: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Т.М. Белова. – Кемерово, 2007. – 22 с.
5. Васік Ю.А. Ритмічна організація англomовного політичного дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі промов сучасних політиків Великої Британії): дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «германские языки» / Ю.А. Васік. – Горлівка, 2007. – 234 с.
6. Воробйова О.П. Текстові категорії і фактор адресата: [Монографія] / О.П. Воробйова. – К.: Вища шк., 1993. – 200 с.
7. Дворжецкая М.П. Сегментная и просодическая специфика ключевых слов текста / М.П. Дворжецкая // Сб. научных трудов: Взаимодействие сегментного состава и просодии текста. – Киев КГПИИЯ, 1986. – С. 5 – 13.
8. Дубовский Ю.А. Анализ интонации устного текста и его составляющих / Ю. А. Дубовский. – Мн.: Вышэйшая школа, 1978. – 140 с.
9. Кирилина А.В. Гендерные аспекты массовой коммуникации / А.В. Кирилина // Гендер как интрига познания. – М.: Изд-во “Рудомино”, 2000. – С. 47-81.
10. Петренко А.Д. Социофонетическая вариативность современного немецкого языка в Германии / А.Д. Петренко. – К.: Рідна мова, 1998. – 254 с.
11. Потапова Р.К. Речь: коммуникация, информация, кибернетика: [учебное пособие]. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 600 с.
12. Петренко І.В. Лінгвоакустичні характеристики паузації в сучасному англomовному лекційному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження чоловічого і жіночого мовлення в дидактичній сфері): автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «германські мови» / І.В. Петренко. – К., 2000. – 18 с.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава, 2008. – 712 с.
14. Цеплитис Л.К. Анализ речевоц интонации / Л.К.Цеплитис. – Рига:Знатне, 1974. – 272 с.
15. Штакіна Л.О. Гендерна дихотомія як фактор просодичного акценту / Л.О. Штакіна // Актуальні проблеми менталінгвістики: [збірник наукових статей за матеріалами VI Міжнародної наукової конференції]. – Черкаси: Ант, 2009. – С. 154 -156.

Власік Н.В. Темпоральна специфика массмедиального дискурса в гендерном аспекте // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т.24 (63). – №2. Часть 1. – С.296-302.

Статья посвящена исследованию темпоральной специфики массмедиального дискурса с учетом гендерной дихотомии. Выявлено вариативность временных параметров при актуальном членении дискурса представителями двух макросоциальных групп. Поданы статистические данные по результатам перцептивного и акустического видов анализа.

Ключевые слова: *гендерная дихотомия, временной механизм, темп, скорость.*

Vlasik N. Temporal specifics of mass-media discourse within the framework of gender dichotomy // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communicatio». – 2011. – V.24 (63). – №2. Part 1. – P.296-302.

The article reveals the temporal specifics of mass-media discourse within the framework of gender dichotomy. It has been proved that the representatives of two macrosocial groups expose variability of temporal parameters within the actual division of the discourse with the help of auditive and acoustic analysis of the data obtained.

Key words: *gender dichotomy, time mechanism, tempo, speed.*

Поступила до редакції 27.04.2011 р.